

ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗ

✘ **1.** Υπάρχει ένας μύθος που σμίλεψε τον τελευταίο αιώνα το κοινωνικό φαντασιακό ο οποίος, ακόμα και σήμερα, συνιστά το κοινό υπόβαθρο των πολιτικών ιδεολογιών της νεωτερικότητας, τόσο της **δεξιάς** όσο και της **αριστεράς**: ο μύθος της «**ανάπτυξης**». Ένας μύθος με τον οποίο συνδέεται άρρηκτα η ιδέα της «**απεριόριστης ανάπτυξης**», ένας μύθος ο οποίος έφερε τις «αξίες» της παραγωγικής μεγιστοποίησης, της κατανάλωσης και του κέρδους για να μας παραδώσει στην σύγχρονη θρησκεία της παγκοσμιοποιημένης αγοράς.

2. Ο μύθος της «**ανάπτυξης**» διαμόρφωσε νοοτροπίες και συστήματα σκέψης που βασίζονται στην απεικόνιση της ανθρώπινης υπόστασης σαν **homo economicus**: υποκείμενο δίχως δεσμούς, «γενικό», ατομικό, ατομικιστικό, ορθολογικό, ωφελιμιστικό και σταθερά προσανατολισμένο στην μεγιστοποίηση της απόδοσης συμφερόντων και ιδιωτικού πλούτου από την σκοπιά της αγοραστικής δύναμης. Ένα υποκείμενο παρεμβλημένο κατά τύχη σε ένα «περιβάλλον» εννοούμενο σαν «εξωτερικό» από αυτό, διαθέσιμο προς εκμετάλλευση και προς άνευ όρων προσαρμογή στους στόχους του και στους σκοπούς του, στο πλαίσιο μιας απεριόριστης διεύρυνσης της δυνατοτήτων του να το διαθέτει όπως νομίζει.

3. Πρόκειται για μια οπτική του κόσμου η οποία, αν και λανθασμένη, είχε χειροπιαστά αποτελέσματα σε επίπεδο ατομικής συμπεριφοράς και καταστροφικά αποτελέσματα σε εκείνο των πολιτικών, κοινωνικών και οικολογικών ισορροπιών. Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι η επιλογή της βιομηχανικής κοινωνίας να στοιχηματίσει μονομερώς στην συσσώρευση οικονομικού πλούτου και στην μεγιστοποίηση της παραγωγής και της κατανάλωσης, στάθηκε αιτία διάνυσης μιας περιόδου πρωτοφανούς οικονομικής ευημερίας στον δυτικό κόσμο, σχεδόν μοναδικής στην ιστορία του. Παρά ταύτα, η μονομέρεια της προσέγγισης κατέληξε στην υποθήκευση των κοινωνικών δεσμών και στην απειλή της ολικής

κατάρρευσης των φυσικών οικοσυστημάτων. Το κόστος της οικονομικής κατάκτησης δεν επιβάρυνε μόνο την εργατική τάξη και τα υποκείμενα που θεωρούνται μη παραγωγικά, αλλά και τους πληθυσμούς των χωρών του υπόλοιπου κόσμου, αναγκασμένους να προσαρμοστούν τροποποιώντας τα κοινωνικά και παραγωγικά τους συστήματα σύμφωνα με τις δικές μας οικονομικές και πολιτικές απαιτήσεις.

4. Εισοδηματική αύξηση και οικονομική ευημερία στάθηκαν δυνατές χάριν της υπερεντατικής εκμετάλλευσης των οικολογικών συστημάτων. Αδιαμφισβήτητες επιστημονικές διαπιστώσεις – κλιματικό χάος, δραματική μείωση της βιοποικιλότητας κ.λ.π. – καταμαρτυρούν ότι το ισχύον αναπτυξιακό μοντέλο είναι ήδη μη βιώσιμο για την βιόσφαιρα.

5. Οι αρνητικές επιπτώσεις του φαινομένου έγιναν έντονα αισθητές και σε κοινωνικό επίπεδο με την δημιουργία τάξεων νεόπτωχων, την αύξηση των οικονομικών ανισοτήτων και την αύξηση της ανέχειας και της εργασιακής και υπαρξιακής αβεβαιότητας, σε ένα κλίμα γενικής απαισιοδοξίας για το μέλλον που προσλαμβάνει έως και μορφές βίας ή και αυτοκαταστροφικότητας. Το ισχύον αναπτυξιακό μοντέλο παρήγαγε, τις τελευταίες δεκαετίες, μια σημαντική αύξηση του χρόνου εργασίας, του αριθμού των υποαπασχολούμενων και του στρες, διάβρωσε τον ελεύθερο χρόνο του καθένα μας και τον χρόνο που απαιτούν οι σχέσεις μας, τον δικό μας χρόνο.

6. Σε πολιτικό επίπεδο, η συγκέντρωση οικονομικής ισχύος σε ολοένα λιγότερα χέρια παρήγαγε μία εντυπωσιακή υπερσυγκέντρωση εξουσιών που, στην πραγματικότητα, άδειασε την δημοκρατία από αυθεντική ουσία. Η υπερκατανάλωση πόρων σε παγκόσμιο επίπεδο μεταφράστηκε σε αύξηση των τοπικών συρράξεων για τον έλεγχο τους και, κατά συνέπεια, σε μία δραματική συστολή της δημοκρατικής προοπτικής.

7. Το πλέον απρόσμενο παράγωγο του ισχύοντος παραδείγματος είναι ο εθισμός σε μια μορφή προσαρμογής σε παθολογικές καταστάσεις. Η μόλυνση του περιβάλλοντος, οι κλιματικές

ανωμαλίες, η αύξηση του αριθμού των αποκλεισμένων και η ενοχοποίηση τους ή οι συρράξεις για τον έλεγχο των πόρων, συνιστούν πλέον «φιλικά» τοπία τα οποία ζούμε παθητικά, δίχως τροποποίηση των συμπεριφορών μας ή των κοινωνικών μας δομών. Με λίγα λόγια, η «**ανάπτυξη**» δημιούργησε και δημιουργεί εξάρτηση.

8. Η πρόσκαιρη περίοδος πλούτου και δημιουργίας ευζωίας τείνει προς την δύση της και στον αναπτυγμένο κόσμο. Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 οι αυξομειώσεις του εθνικού ακαθάριστου προϊόντος των ανεπτυγμένων χωρών δεν συνοδεύτηκαν από μία οποιαδήποτε ουσιαστική αύξηση πραγματικής ευημερίας. Η επιμονή στην ειδωλολατρία του εθνικού ακαθάριστου προϊόντος σημαίνει σήμερα την τυφλή αποδοχή μιας ιδέας οικονομικής ευρωστίας που δεν λογαριάζει το κοινωνικό και οικολογικό κόστος της «**ανάπτυξης**».

9. Μπροστά στην διαπίστωση των κοινωνικών και οικολογικών ορίων της «**ανάπτυξης**», της υποβάθμισης που επιφέρει η εμπορευματοποίηση της ζωής και της αυξανόμενης συγκρουσιακότητας σε διεθνές επίπεδο για τον έλεγχο των πόρων, πιστεύουμε ότι επείγει η αλλαγή κατεύθυνσης μέσω της σοβαρής αμφισβήτησης του μύθου στον οποίο θεμελιώθηκε η κοινωνία μας. Εάν καταπολεμήσαμε την φτώχεια με όλες τις δυνάμεις μας, σήμερα αντιλαμβανόμαστε ότι οφείλουμε να αναθεωρήσουμε σοβαρά το μοντέλο της ευημερίας μας. Θέτουμε έτσι επί τάπητος μια θεματική παλιά και, ταυτόχρονα, άκρως επίκαιρη όπως εκείνη των «**ορίων**» ή, ακριβέστερα, του «**μέτρου**».

10. Ιδεολογικά, δεν είμαστε αντίθετοι σε κάθε μορφή «**ανάπτυξης**». Ο δρόμος για μια μελλοντική κοινωνία της βιωσιμότητας απαιτεί τον παραμερισμό ορισμένων κατηγοριών προϊόντων και νοοτροπιών ενώ προϋποθέτει την υποστήριξη ή την ανάπτυξη άλλων. Είμαστε όμως αντίθετοι στην υιοθέτηση της «**ανάπτυξης**» σαν βασικής αρχής προσανατολισμού του φαντασιακού μας. Θεωρούμε ότι η ποιότητα ζωής σε ένα περιορισμένο πλανήτη δεν μπορεί να συνεχίσει να εξαρτάται από μια γενικευμένη, ποσοτική, «**ανάπτυξη**» αλλά θα πρέπει να αναμετρηθεί με την

ικανότητα μας να επαναπροσδιορίσουμε προτεραιότητες και να αναθεωρήσουμε, ποιοτικά, τεχνολογίες, θεσμούς και τρόπους εργασίας.

11. Σε γενικές γραμμές, επείγει η εξισορρόπηση της άνευ όρων παραγωγής με την συνειδητοποίηση της ανάγκης ανάπλασης, ανάκτησης, φροντίδας των άλλων, σχέσης, τόπων και περιβάλλοντος.

«*Η αναφορά στην αποανάπτυξη*», σημειώνει ο Λατούς, «*ισοδυναμεί με πρόκληση*». Από την μια πλευρά ισοδυναμεί με εικονοκλασία ενώ από την άλλη με ένα «άλλο» τρόπο αφήγησης της παρουσίας μας σε αυτό τον κόσμο. Είμαστε πεπεισμένοι ότι πρέπει να αμφισβητήσουμε την θεότητα που λατρέψαμε ή τα νοητικά τοπία και τα συμβολικά πλαίσια στα οποία κινηθήκαμε για αιώνες και τα οποία συνηθίσαμε να συγχέουμε με την πραγματικότητα. Θα μπορούσαν να μας ρωτήσουν αν είναι εφικτή η αμφισβήτηση του φαντασιακού μας ή αν είναι ρεαλιστική η προσπάθεια συγκρότησης μιας κοινωνίας που δεν χαρακτηρίζεται από μορφές «**ανάπτυξης**» εν είδη αυτοσκοπού. Είμαστε σε θέση να δηλώσουμε ότι η αναγνώριση της κοινωνικής και οικολογικής μας αλληλεξάρτησης και η ανθρώπινη ευθραυστότητα μας συνιστούν τον μοναδικό ρεαλισμό και τον μοναδικό μας τρόπο.

12. Δεν είμαστε αντίθετοι στην τεχνολογία αλλά πιστεύουμε σε μια άλλη τεχνολογία. Μια τεχνολογία του «μέτρου» και της αντοχής, βιώσιμη και προσιτή. Η αναθεώρηση της τεχνολογικής μας οργάνωσης θα διασφαλίσει από τον κίνδυνο μιας υποχρεωτικής «**αποανάπτυξης**» ή ενός τύπου «**αποανάπτυξης**» που, ίσως, θα επιβληθεί αυταρχικά. Οφείλουμε να αναθεωρήσουμε όλες τις θεμελιώδεις μας αξίες και να επωμιστούμε το ρίσκο της σκιαγράφησης της μετα-ανάπτυξης, ή μιας κοινωνίας της «**αποανάπτυξης**».

13. Ρεαλισμός δεν σημαίνει προσαρμογή σε ένα σύστημα στα όρια της αυτοκαταστροφής αλλά το ρίσκο της λήψης μακρόπνων αποφάσεων με σημείο αναφοράς μια πολιτική προοπτική πολύ πιο ευρεία από αυτή την οποία ζούμε. Από αυτή την άποψη χρήζει η σύσφιξη στενών σχέσεων και η σύναψη ενός συμβολαίου μεταξύ

γενιών έτσι ώστε να διοχετεύεται η σκέψη μας μέσω της διαγενεαλογικής προοπτικής.

14. Το πρόβλημα δεν είναι η υιοθέτηση ιδανικών νοοτροπιών και συμπεριφορών ούτε η ενοχοποίηση μεμονωμένων πρακτικών καταναλωτισμού. Η πιο ενδιαφέρουσα πρόκληση έγκειται στην ικανότητα συγκερασμού διαφορετικών κοινωνικών πρακτικών που να αλληλοσχετίζονται, πιο πλούσιων ανθρωπολογικά και κοινωνικά, περισσότερο συμβολικών, πιο περιεκτικών και, κατά βάθος, περισσότερο επιθυμητών.

15. Οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε, ταυτόχρονα, μια σειρά από ευαίσθητες αλλαγές στον τρόπο σκέψης μας. Δεν χρειάζεται να υιοθετήσουμε τεχνοκρατικούς προγραμματισμούς ή και ουτοπικές οπτικές. Δεν είναι δυνατές οι απόλυτες προβλέψεις σε μία πολύπλοκη πραγματικότητα. Θα πρέπει να ξεκινήσουμε από εμάς τους ίδιους, από εκεί που είμαστε, από τις σχέσεις μας, από τον χώρο μας και από τους τόπους που κατοικούμε, δίνοντας έναυσμα σε διαδικασίες μεταλλαγής. Θα πρέπει να αναλάβουμε την ευθύνη επαναεπινοήσης της ιδέας του «**ωραίου**» που θα συνδράμει στην αντίληψη των πόλεων και του χώρου, των τοπίων και των ανθρώπινων κοινοτήτων.

16. Οφείλουμε να επανακαλύψουμε την έννοια των κοινών αγαθών και των αγαθών που συσχετίζονται, να πειραματιστούμε νέες μορφές μοιρασιάς από κοινού, την κοινωνική κατανάλωση, μια μοιρασιά από κοινού πολύ βαθύτερη. Πιστεύουμε στην δυνατότητα σύνθεσης μιας κοινωνίας με επίκεντρο την προσωπικότητα και την «σχέση» και όχι τα εμπορεύματα και τις οικονομικές συναλλαγές, μία κοινωνία που να πλειοδοτεί υπέρ των άυλων αγαθών έναντι των υλικών, που να πριμοδοτεί τις αντιωφελιμιστικές σχέσεις έναντι των εργαλειακών, που να δίνει χώρο στην αλληλεγγύη και στο κοινωνικό αγαθό έναντι του ιδιωτικού συμφέροντος. Μια κοινωνία που να δίνει προτεραιότητα στο φυσικό περιβάλλον και σε όλα του τα οικοσυστήματα με όρους αντιεργαλειακούς.

17. Η οπτική της κοινωνίας, όπως την οραματιζόμαστε, επείγει την επανασύνδεση με τον χώρο, την επαναξιοποίηση των τοπικών

πόρων και των τοπικών αγαθών, την άρθρωση δικτύων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, με πρώτο στόχο την απάντηση στις απαιτήσεις της τοπικότητας και του περιβάλλοντος και όχι σε εκείνες της αγοράς. Ο χώρος συνιστά, για εμάς, την σωστή διάσταση άρθρωσης των διαδικασιών που οδηγούν στην γνήσια συμμετοχικότητα και στην ουσιαστική αποκέντρωση, με λίγα λόγια στην επίτευξη της ουσιαστικής αυτονομίας της τοπικότητας ή της δυνατότητας της να καθορίζει συμμετοχικά νόρμες και κανόνες κοινωνικής και οικονομικής διακυβέρνησης της τοπικής κοινωνίας.

apoanaptixi@gmail.com

(Το μανιφέστο σηματοδοτεί την συγκρότηση ενός χώρου προβληματισμού γύρω από το φαινόμενο της αποανάπτυξης και παραμένει ανοικτό για περαιτέρω υπογραφές)

(Πηγή: [Πράσινο Βέλος](#))